

1

Loch Ness-odjurets mustasch (Eller de hemska följderna av dåliga argument)

Jag minns första gången jag såg bussen. En gammal vän hade helt apropå ringt mig några dagar tidigare och i konspiratorisk ton viskat i luren: "Du måste komma ner till London. Det finns *ateistbussar* här."

"Ateistbussar?" svarade jag sömndrucket. Det var långt efter midnatt. "Hur mycket har du druckit, Tom?"

"Fyra öl bara", svarade Tom förnärligt.

"Jaså, jag som alltid inbillat mig att den aningen vårdslösa inställning som många busschaufförer i London har till trafik-säkerhet har en benägenhet att föra människor *närmare* Gud, inte längre bort från honom."

"Den här bussen försökte inte köra *iväg mig*, den försökte köra *över mig*. Visserligen råkade jag ligga halvt medvetlös på gatan –"

"Jag *visste* det!"

"– vid Hammersmith, då ateistbussen nästan körde över mig."

"Det fattar du väl", förklarade jag med den tålmodiga röst som jag bara förbehåller barn och incheckningspersonal på flygplatser, "att bara för att en londonbuss nästan gör pannkaka av en liberal anglikan på ett övergångsställe innebär ju inte nödvändigtvis att Richard Dawkins har börjat tillgripa mordförsök för att bättra på samfundsstatistiken."

”Jag är van vid att nästan bli överkörd, jag har semestrat i Frankrike många gånger”,¹ fnös Tom. ”Men det här var en *ateistbuss*, fattar du?”

”Är du säker på det?”

”Javisst! Kom ner till London och kolla själv. Dessutom är du skyldig mig en öl från den gången du förlorade vadet om ärkebiskopens skägg.”²

En regnig julieftermiddag några veckor senare stod jag tillsammans med en skara regnvåta turister utanför Oxford Circus tunnelbanestation. Vi såg en aldrig sinande ström av personbilar, taxibilar, lastbilar och en och annan genomdränkt cyklist rulla förbi. Till slut kom en buss runt hörnet. En stor, röd londonbuss med en väldig annons längs sidan som med stora, tilltalande bokstäver förkunnade: ”Det finns nog ingen Gud. Så sluta oroa dig och njut av livet.”

En stund senare satt jag på en varm och skön pub i närheten och gjorde lite efterforskningar.³ Det visade sig att bussannonserna hade bekostats av det brittiska humanistförbundet BHA tillsammans med en samling icke-troende kändisar, bland andra den kände oxfordateisten Richard Dawkins. Syftet var att försöka förmedla ett ”fredligt och gladlynt” budskap om ateism. Annonsen hänvisade till en webbplats, där de som åkte med buss 137 mot Battersea kunde läsa om livets fröjder utan tro på en gud.

1. Det sägs att man kan avgöra vilken europeisk stad man befinner sig i genom att kolla hur bilister behandlar fotgängare. I London stannar oftast bilister för fotgängare. I Rom svänger de runt dem i oroväckande hög fart. I Paris ändrar de riktning, trycker gasen i botten och siktar på dem som om det vore något slags tävlingssport.

2. En gång slog jag vad med Tom om en öl att det ståtliga skägget på den förre ärkebiskopen av Canterbury inte var äkta. Tom träffade sedan Rowan Williams på en bokmässa och bevisade bortom allt tvivel att skägget var äkta. Han vann vadet men fick en varning av polisen och besöksförbud.

3. En förskönande omskrivning för ”jag sökte på Google”.

Ateistbussen är en bra utgångspunkt för vår resa, eftersom den belyser två anledningar till att den här boken finns till. Den första är att reklamtexten, trots sina vackert rosa bokstäver, är ett perfekt exempel på ett riktigt dåligt argument. Faktiskt så dåligt, så katastrofalt, att man måste fråga sig hur annonsörerna egentligen tänkte. Mer om det alldeles strax. För det andra belyser den hur snabbt dåliga argument kan sprida sig som ogräs i populärkulturen. För även om många kritiker – inklusive många *ateistiska* kritiker⁴ – var snabba att framhålla bristerna med texten ”Det finns nog ingen Gud. Så sluta oroa dig och njut av livet”, så har den fortsatt att dyka upp på bussar inte bara i London utan över hela världen.

Bussannonsen är ett typexempel på vad som har kommit att kallas ”nyateism”, en benämning som myntades 2006 av det amerikanska månadsmagasinet *Wired* i syfte att beskriva en grupp ateister som gärna syns i media – personer som Richard Dawkins, Sam Harris, Daniel Dennett och den numera avlidne Christopher Hitchens – vilka har sålt massvis med böcker som angriper religion i allmänhet och kristen tro i synnerhet.⁵ Vad är det då som är nytt med ”nyateismen”? Enligt mångas uppfattning handlar det inte i första hand om *argumenten*, som ofta är de gamla vanliga, utan snarare om *tonläget* – som dryper av ursinnig vrede. Varför denna vrede? Jag misstänker att den delvis beror på att Gud ju enligt många förståsigpåare skulle ha varit försvunnen för länge sedan i takt med att den stora sekulära upplysningen obönhörligt rulla-

4. Se t ex Julian Baggini, ”Yes, life without God can be bleak. Atheism is about facing up to that”, *The Guardian*, den 9 mars 2012 (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/mar/09/life-without-god-bleak-atheism>).

5. Se artikeln av Gary Wolf, ”The Church of the Non-Believers” i *Wired*, november 2006 (<http://www.wired.com/wired/archive/14.11/atheism.html>). Det finns också en bra genomgång i *The Irrational Atheist: Dissecting the Unholy Trinity of Dawkins, Harris, and Hitchens* av Vox Day (Dallas: BenBella Books, 2008), s 5–26.

de på. Redan 1966 kunde tidskriften *Time* på omslaget ställa frågan "Är Gud död?" (med det outtalade svaret "ja"). Men gudstron är ännu vid god vigör och visar inga tecken på att försvinna.⁶ Att Gud inte har lagt sig ner och dött på befallning har lett till den förnekelse, besvikelse och vrede som kan anses utgöra grunden för mycket av dagens populära form av ateism.

Och nyateismen har i sanning blivit en populär rörelse. Richard Dawkins bok *Illusionen om Gud* har ensam sålt flera miljoner exemplar världen över. Ateismen har gjort sin röst hörd och fått självförtroende, och det är väl bra – förr i tiden var det svårt att vara ateist, då de flesta samhällen till övervägande del var religiösa. Men på senare tid har det skett en kulturell omsvängning i många västländer, där ateismen numera ses som den självklara hållningen. Många utgår faktiskt från att ateismen är den *enda* hållningen för den som vill bli betraktad som bildad, belevad, världsvan och förnuftig. Det är ju också så som media ofta behandlar frågan – ateismen framställs som vetenskaplig, modern och för folk som är intelligenta, medan gudstron framställs som inskränkt, omodern och oförnuftig, någonting för gamla tanter och stofiler.⁷ Men det finns ett problem. Ja, egentligen flera. Det främsta är att mycket av dagens ateism lever och frodas på dåliga argument och billiga paroller, där man kommer med påståenden som helt enkelt inte håller för en närmare granskning. Precis som en billig kofta är de fulla av lösa trådar som snabbt börjar repa upp sig om man tar tag i dem och drar. Låt mig visa vad jag menar genom att gå tillbaka till den beryktade bussannon-

6. Se del sex i Rodney Starks bok *The Triumph of Christianity: How the Jesus Movement Became The World's Largest Religion* (New York: HarperOne, 2011).

7. Tidigare brukade gudstroende också förknippas med dålig klädstil, men många av nyateisterna har tagit berömvärda steg mot att återställa balansen i det avseendet.

sen: "Det finns nog ingen Gud. Så sluta oroa dig och njut av livet". Låt oss stanna upp och ställa några kritiska frågor kring det här påståendet. Vad är det för fel på det? Ja, till att börja med skulle man kunna påpeka den mästrande, nedlåtande, predikande tonen.⁸ Jag har känt många ateister genom åren vars främsta klagomål mot gudstron har varit att de aldrig slipper undan. Om det inte är tv-predikanter med bländvita tänder, så är det grälla affischtavlor utanför kyrkan eller stora annonstavlor som varnar för helvetets eld eller evig förbannelse.⁹ "Ni religiösa typer ska alltid predika för oss", klagade. Men nu är det ombytta roller, och nyateismen vill väldigt gärna missionera. De nöjer sig inte med att förneka Gud, utan de utlovar också hälsovinster (Inget att oroa sig för! Ren njutning! Snygg frilla!)

Men här ryms också ett djupare problem. För ateister som Richard Dawkins finns det alltså ingen Gud. Det är ju trots allt vad själva ordet "a-teist" betyder. Nu finns det ju förstås en massa andra saker som inte heller existerar, till exempel älvor, enhörningar, det flygande spaghettimonstret och vinnande engelska fotbollslag.¹⁰ Men jag undrar vad det finns för samband mellan att någonting inte existerar och någon slags *effekt* rent känslomässigt eller motsvarande. Det finns nog inga enhörningar, så upp med hakan. Det flygande spaghettimonstret är bara en sekulär karikatyr, så fatta mod. Det finns ingen Gud, så sluta oroa dig. Hur hänger det ihop

8. När jag såg det första gången tyckte jag spontant att det lät lite som en gammal vresig farbror: "Det finns nog ingen efterrätt, unge man. Så sluta såsa och åt upp din brysselkål."

9. [Det här är ju ett typiskt nordamerikanskt fenomen, men författaren var vid tillfället bosatt i Nordamerika och tog säkert intryck därifrån. *Övers anm.*]

10. Engelsmännen är experter på att uppfinna idrotter och sedan få stryk i dem av övriga världen. Jag intalar mig att detta inte alls beror på bristande idrottslig talang utan snarare på blygsamhet. Vi vill ju ge andra länder en chans också.

egentligen? Någon har sagt att ett meningslöst påstående inte blir tankemässigt sammanhängande bara för att man infogar ordet "Gud". Låt oss därför kort belysa problemet genom att omformulera texten på ateistbussen:

Det finns nog inget Loch Ness-odjur. Så sluta oroa dig och njut av livet.

Tänk dig för ett ögonblick att du har det jobbigt. Du har fått ett antal smällar i livet, och ingenting verkar gå din väg. Du har alldeles nyss förlorat jobbet. Din fru har just lämnat dig och tagit barnen med sig.¹¹ I morse kom ett brev från banken där de begär dig i konkurs. Sjukhuset har precis ringt och meddelat att den där huvudvärken som du oroade dig för i själva verket är Creutzfeldt-Jakobs sjukdom. Och så hejar du på Bradford City FC.¹² Livet är verkligen rena pesten. Men ingen fara. Strunta i det. Ingen idé att gräma sig. För det finns hopp. Det finns en ände på alla bekymmer. "Va, *finns det?*" Jag kan höra dig gå upp i falsett och torka bort tårarna. Ja, det finns det. Därför att (är du beredd?) *Loch Ness-odjuret finns inte*. Bry dig inte om att du kanske saknar jobb, kärlek, pengar och hopp. Värmer det inte hjärtat att veta att alla semesterfirare i Skottland kan mumsa på sina smörgåsar vid Urquhart Castle och doppa tårna i Loch Ness i fast förvisning om att inget odjur från juratiden kan dyka upp ur djupet och dra dem ner i en vattenfylld grav. Sådär, känns det bättre nu? Nej, antagligen inte.

Första halvan av påståendet – ingen Gud, ingen oro – faller

11. Är du tonårsförälder så känn dig fri omformulera texten till "*lämnat barnen hos dig*".
12. Sådana här kulturanspelningar är svåra. Eller hur? Kanadensare kan föreställa sig Toronto Maple Leafs. Amerikaner kan föreställa sig Chicago Cubs. [Svenska motsvarigheter skulle kunna vara GAIS eller Hammarby. *Övers anm.*] Jag har kommit fram till att den enda anledningen till att folk hejar på sådana här lag är antingen att kaka söker maka eller att självplågeri aldrig blir riktigt omodernt.

alltså platt. Den andra halvan klarar sig inte särskilt mycket bättre: "Njut av livet." Vad är det för fel med det, om du inte tillhör de där självspåkande religiösa typerna som hellre känner skuld än uppsluppen glädje. Ja, här slår nog Francis Spufford huvudet på spiken:

Ursäkta, men – *njut* av livet? Njut av *livet*? Jag är inte ute efter att göra någon slags nypuritansk invändning mot njutning. Njutning är härligt. Njutning är underbart. Ju mer njutning desto bättre. Men njutning är *en känsla*. De enda saker i världen som är avsedda att framkalla njutning och enbart njutning är produkter, och livet är ingen produkt ... Att säga att vi ska njuta av livet (enbart njuta) är som att säga att berg bara ska bestå av toppar eller att alla färger ska vara purpurroda eller att alla teaterpjäser ska vara skrivna av Shakespeare. Det här är verkligen ett bisarrt kategorimisstag^{13, 14}.

Livet består med andra ord av så mycket mer än bara njutning. Människans känsloregister täcker hela skalan från A till Ö. Att till fullo vara människa är att ha upplevt avsky, befrielse, chock, delaktighet, empati, förväntan, glädje, hopp, ilska, jubel, kärlek, leda, medlidande, nonchalans, osäkerhet, passion, rädsla, skuld, tacksamhet, utsatthet, vänlighet, ytlighet, åtrå, ångslan och ömhet.¹⁵ Varför inriktar sig då den ateistiska bussannonsen på just "njutning"? Jag har naturligtvis ingen hemlig insyn i vad som rör sig i deras huvud som skrev re-

13. [Ett s k kategorimisstag innebär att man förväxlar eller blandar samman kategorier, alltså hänför sinsemellan olika begrepp och termer till samma logiska kategori (G Ryle). *Övers anm.*]

14. Francis Spufford, *Unapologetic: Why, Despite Everything, Christianity Can Still Make Surprising Emotional Sense* (London: Faber & Faber, 2013), s 8.

15. Jag ansträngde mig verkligen för att hitta en känsla som börjar på "x", men det bästa jag kunde komma på var "xenofobi". Jag är förvånad att det inte finns fler känslor som börjar på "x". Jag skyller på fransmännen; det brukar ofta funka. [På svenska är det också svårt att hitta känslor som börjar på "q", "w" och "z". Men det kan vi nog inte beskylla engelsmännen för. *Övers anm.*]

klamtexten, men jag undrar om det inte är ett symptom på en bredare trend i vår kultur – en som säger att meningen med livet är att man ska vara lycklig, att man glatt och obekymrat ska jaga från den ena upplevelsen till den andra i ett rus av extatisk njutning. Produkt efter produkt säljs ju på det viset: köp *det här* kaffet, res *ditt* på semestern, använd *den här* färgen på läppglans, så kommer du att lyckas, bli populär och glad. Ateistbussen rider helt enkelt på samma våg – den säger ”tänk så *här*, så blir du lycklig”.

Men tänk om du *inte* är lycklig. Tänk om du precis som i mitt tidigare exempel saknar jobb, vänner, pengar och hopp. Tänk om du befinner dig i ett skede av livet där allt inte doftar som en blomsterrabatt utan som en gödselstack en stekhet eftermiddag. Det är faktiskt så att halva jordens befolkning lever på mindre än 20 kronor om dagen, och den summan lär inte räcka till några caffelatte, läppstift eller turer till Lanzarote, vilket betyder att om annonsörerna har rätt om var njutningen finns, så är du illa ute. Därför är det nog bäst att du tar dig i kragen. Jag betonar att det är *du*, andra person singularis, som måste ta dig i kragen, därför att om ateistbussens reklamtext har rätt och det inte finns någon Gud, då finns det ingen *därute* som någonsin kommer att hjälpa dig. Du är ensam i ett universum som bryr sig lika lite om dig (och din njutning) som det bryr sig om hur det går för mögelbakterien, myran eller marsvinet. Det finns inget hopp och ingen rättvisa, och förresten är det inte alls något fel med fattigdom, så sluta klaga. Livet gynnar vinnare; en del har tur medan andra drar en nitlott. Ytterligare andra tjänar miljoner på att sälja böcker om ateism,¹⁶ tillräckligt mycket för att

16. Eller genom att ta 100 000 dollar för att äta privat frukost med folk. Se Andrew Brown, "The bizarre – and costly – cult of Richard Dawkins", *The Spectator*, den 16 augusti 2014 (kan läsas online på adress <http://www.spectator.co.uk/features/9286682/the-bizarreand-costly-cult-of-richard-dawkins/>).

sörpla caffelatte resten av livet. Njuta av livet? Tänk om man kunde hitta ett sådant jobb.



Ateistbussens annons visar inte bara faran med dåliga argument utan framför allt med *parollargument*. Det är lätt att tota ihop en paroll, att försöka reducera komplicerade argument till någonting som ryms längs sidan på en buss eller låter bra på Twitter. Men därmed tappar man oftast också nyansering och djup. Det är faktiskt värre än så. Frestelsen att hitta på paroller kan leda till argument som inte bara är felaktiga utan helt bisarra och som får hemska följder när man vänder på dem. Låt mig än en gång visa vad jag menar genom att ta ett exempel från en av nyateismens grundare, Richard Dawkins. Hans framgångsrika bokutgivning har bidragit till att göra ateismen inne och cool igen. Men samtidigt som han har skördat väldiga framgångar i tryck, så har hans andra kulturella strövtåg inte alltid varit lika lyckosamma. Till exempel gjorde hans försök med film, *Vetenskapens stjärnor* [originaltitel *The Unbelievers*], biljettmässigt fiasko, medan hans grodor på sociala medier mer eller mindre har gått till historien.¹⁷ Faran med att vara kändis är att berömmelsen kan invagga dig i tron att varje tanke som fladdrar förbi ska serveras rå och obearbetad till massorna. Det är till exempel väldigt lätt att i hastigheten knacka ner något i stil med följande på sin mobiltelefon:

Stalin, Hitler och Saddam Hussein var onda, mordiska diktatorer. Alla hade mustascher. Därför är mustascher onda.¹⁸

17. Se Brendan O'Neill, "Let the fate of Richard Dawkins be a lesson to you all – Twitter brings out the worst in humankind", *The Telegraph*, den 13 mars 2014 (kan läsas online på adress <http://blogs.telegraph.co.uk/news/brendanoneill2/100263460/let-the-fate-of-richarddawkins-be-a-lesson-to-you-all-twitter-brings-out-the-worst-in-humankind/>).

18. Richard Dawkins (@RichardDawkins), den 2 mars 2014, kl 17.14, <https://twitter.com/RichardDawkins/status/440233751965364224>.

Jag antar att din reaktion när du läser detta är att tänka: "Va?" Om man inte har sammanhanget klart för sig, ser det faktiskt lite märkligt ut. Tyvärr är jag inte helt säker på att det hjälper att förstå sammanhanget, men här kommer det i alla fall. Vad Dawkins ville åstadkomma med sin tweet var att bemöta de kritiker som menat att det är tämligen bekymmersamt att försöka stämpla religion som "roten till allt ont"¹⁹ med tanke på de många *ateistiska* massmördare som befläckar historien. Om man försöker göra gällande att religionen är *ond* och ateismen är *god*, är personer som Saddam Hussein, Josef Stalin, Pol Pot och Mao Zedong aningen besvärande – flugor i ateismens annars välsmakande soppa.²⁰ Det är en sak att framhålla missgärningar som begåtts i religionens namn (korstågen och den spanska inkquisitionen hör till de vanligaste syndabockarna), men hur är det med ateismens egen brokiga historia? Stalin var skyldig till runt 20 miljoner människors död, medan antalet döda under Maos styre åtminstone är det dubbla. De här despoterna var ju uttalade ateister, hur ska då en ung brinnande sekularist hantera detta faktum? Det är här som Richard Dawkins tweet kommer in, en som han säkert tyckte var ett retoriskt

19. Så löd titeln på Dawkins tv-serie från 2006 vilken sedan utvecklades till *Illusionen om Gud*. Själv har jag alltid tänkt att roten till allt ont är folk-musik.

20. Hitler är något av ett fall för sig. Kristna och ateistiska apologeter gör sig båda emellanåt skyldiga till att envist hävda att Hitler hörde till den andra sidan. Men sanningen är den att Hitler verkar ha pusslat ihop en helt egen samling övertygelser hämtade ur en blandning av religion och vetenskap som kom att bilda en dödsfarlig nationalistisk myt. När man läser historien om Tredje riket, upptäcker man att nästan ingen framstår i särskilt god dager. Alldeles för många kristna och ateister stod bara och såg på, samtidigt som det fanns modiga personer inom alla trosriktningar som tog ställning. Ett berömt kristet exempel är den tyske prästen Dietrich Bonhoeffer, vars ställningstagande mot Tredje riket så småningom ledde till hans död. Se Eric Metaxas bok *Bonhoeffer: Präst, martyr, profet* (Örebro: Libris, 2015).

snilledrag. Det är visserligen sant att alla dessa psykotiska massmördare var ateister, men det har ingenting att göra med deras ondskefulla böjelser för folkmord. Visst hade de *ateismen* gemensamt, men de hade också *mustascher* gemensamt. Kanske var det deras ansiktsbehåring och inte deras sekulära åskådning som fick dem att orsaka tiotals miljoner människors död.

Låter det vettigt? Nej, det gör det förstås inte. Lyssna nu noga. Jag är inte på något sätt ute efter att lägga skulden på mina ateistiska vänner för vad dessa och andra liknande figurer har gjort. Vad jag vill säga är att man kan läsa om den här sortens brutala tyranner och upptäcka vad de själva sade om sina drivkrafter. Stalin förklarade till exempel vid ett tillfälle: "De lurar oss, förstår ni; det finns ingen Gud ... allt detta prat om Gud är bara trams." Men Stalin nöjde sig inte enbart med ord utan handlade också därefter. År 1925 bidrog han aktivt till bildandet av förbundet Militanta ateister, som under mer än tjugo års tid i handling omsatte sin paroll "Kampen mot religion är en kamp för socialism". Det började med allmänna kampanjer i media mot religion, där målet var att övertyga medborgare om att religion var irrationell och förgiftande. Men det dröjde inte länge förrän det övergick till att bli mycket våldsammare:

Kyrkor stängdes eller förstördes, ofta genom att sprängas med dynamit; präster fängslades, landsförvisades eller avrättades. I slutet av andra världskriget fanns det bara 6.376 präster kvar i den ryska ortodoxa kyrkan, jämfört med 66.140 före revolutionen. Under en enda fasansfull dag, den 17 februari 1938, avrättades 55 präster. År 1917 fanns det 39.530 kyrkor i Ryssland; 1940 var bara 950 av dem kvar i bruk.²¹

21. Alister McGrath, *Why God Won't Go Away: Engaging with the New Atheism* (London: SPCK, 2011), s 51. Jfr även Roger Moorhouse, *The Devils' Alliance: Hitler's Pact with Stalin, 1939–1941* (London: Bodley Head, 2014).

Liknande historier kan berättas om Pol Pot eller Mao Zedong och många andra ateistiska diktatorer. När jag bodde i Europa reste jag ofta runt och undervisade i före detta kommunistländer som Ungern och Rumänien och fick då höra den ena historien efter den andra om det våld som hade grasserat före järnridåns fall 1989. En kvinna i Bukarest berättade hur hon som ung aldrig fick chansen att läsa vidare därför att hennes föräldrar var religiösa. De kommunistiska myndigheterna hade gett dem ett val: säg adjö till tron eller säg adjö till era barns utbildningsmöjligheter.

Problemet med Dawkins försök att hävda att Stalins ateism inte har någon betydelse är alltså följande. När man ser på vad Stalin faktiskt gjorde, verkar hans ateism ärligt talat ha varit helt *avgörande*. När Stalin kom till makten förbjöd han inte rakblad och utlöste en pogrom mot barberare, utan han brände kyrkor och synagogor och lät gripa, tortera och avrätta tusentals religiösa företrädare. Men om Dawkins har rätt kan vi strunta i allt detta. Vi kan strunta i vad Stalin sade och gjorde – bortse från *Stalins egna bevekelsegrunder* – och i stället ge en egen slumpmässig förklaring, en som passar våra egna syften. Titta, Stalin hade mustasch!²² Titta inte på hans ateism; titta på hans ansiktsbehåring!

Problemet är att det här, precis som alla andra dåliga argument, slår åt båda hållen. Låt mig visa vad jag menar genom att ta Dawkins själv som exempel. Varför tror du att han skrev sitt ateistiska manifest *Illusionen om Gud*? Om man läser för-

22. Mot bakgrund av Dawkins tweet är det intressant att notera att Pol Pot och Mao Zedong faktiskt tycks ha levt nästan hela livet slätrakade. Anningen har Dawkins tillgång till något hemligt arkiv med gamla fotografier som inga historiker känner till, eller så är det värre än vi vad vi trodde, nämligen att Pol Pot och Mao Zedong visste att deras mustascher skulle avslöja dem som potentiella massmördare och att de därför blekte sin ansiktsbehåring så noga att den inte syntes. Är jag ensam om att tycka att *Osynliga mördarmustascher* låter som en fantastisk titel på en Hollywood-succé?

ordet till boken, påstår han att det var för att främja ateismen, att övertyga folk om att överge den religiösa tron och att väcka stolthet över att vara ateist. Men det är förstås *hans* förklaringar, och som Dawkins så snällt påpekade om Stalin kan man inte bara ta en person på orden och anta att de är ... eh, Guds ord. Så vad gör vi då? Ja, kanske vi i likhet med Stalins mustascher ska gripa något ur luften för att förklara *Illusionen om Gud* – kanske Dawkins förkärlek för skrikiga slipsar eller hans svaghet för fisksoppa.²³ Men det kan vara alldeles för enkelt. Vi kan vara *mycket* mer vetenskapliga än så. Lyssna till vad en annan ateistisk författare, filosofen Patricia Churchland, säger:

I grund och botten gör nervsystemet det möjligt för organismen att lyckas med fyra saker: att livnära sig, fly, kämpa och fortplanta sig ... Sanningen, vad det nu är, träder definitivt i bakgrunden.²⁴

I det här förvånansvärt vemodiga stycket försöker Churchland göra gällande att vi människor i likhet med alla andra djur drivs av våra primära, mest grundläggande instinkter att livnära oss, fly, kämpa och fortplanta oss. Vår omhuldade tro att vi bekymrar oss om sanning och mening är bara inbillning, ett spratt som vårt DNA spelar oss för att få oss att samarbeta.²⁵ Är du imponerad? Det borde du vara; det är ju trots allt Vetenskap™. Fast det är det inte; det är filosofi som med hjälp

23. Han har ju en själfisk gen.

24. Patricia Churchland, "Epistemology in the Age of Neuroscience", *Journal of Philosophy* 84(1987):10, s 544–553, där citatet är hämtat från s 548.

25. Det väcker naturligtvis följande fråga: Om nu människor är obekymrade om sanningen, varför brydde sig Churchland om att skriva den meningen? Eller någon mening över huvud taget? Varför låtsas argumentera för någonting alls? Om Churchland hade varit konsekvent, skulle hon ha slutat undervisa och börjat ägna sig åt jogging och kickboxning och ägnat resten av sin tid åt att mumsa på ostburgare och förföra studenter.

av lösnäsa och gummiöron är *utklädd* till vetenskap. Men låt oss ändå tillämpa Churchlands fyra alternativ på den omtvistade frågan om varför Dawkins har skrivit *Illusionen om Gud*. Måhända skrev hand den för att *livnära sig*. Boken har ju förmodligen trots allt bekostat massor av näringsrika middagar på ställen som Gee's restaurang i Oxford.²⁶ Ja, försäljnings-siffrorna tyder på att Dawkins inte kommer att handla mat på Lidl på ett tag. Eller boken är kanske skriven i syfte att *fly*. Skulle Dawkins överraskas av ett gäng militanta mennoniter i en mörk oxfordgränd så kan han ju alltid kasta boken på dem och skrika "permiskt massutdöende", och medan de slår i det omfattande registret²⁷ får han tid på sig att sticka. Det tredje av Churchlands alternativ, att *kämpa*, är lite svårare att komma underfund med, men det slår mig att *Illusionen om Gud* är en riktig tegelsten, så man skulle mycket väl kunna använda den inbundna utgåvan som tillhygge i ett pubslagsmål. Slutligen har vi att *fortplanta sig*. Ja, man kan mycket väl tänka sig att repliken "Visste du att jag är en berömd författare?" skulle kunna öppna dörren till många hotellrum vid den sortens sekulära konferenser som snygga unga skeptiker åker på. Kort sagt kan vi bortse från vartenda ett av Dawkins bestämda påståenden om att han skrev *Illusionen om Gud* för att främja ateismen och svarva till våra egna skäl. Vad som gäller för Stalin gäller också för Dawkins. *Mustouche*, skulle man kunna säga.

Du blir säkert lättad när jag säger att ovanstående bara är skrivet på skämt. Men här ryms ändå en allvarlig poäng, en *synnerligen* allvarlig poäng, och det är följande: det utmärkande med dåliga argument, med paroller utan verkligt innehåll, är att de är oerhört känsliga för satir. De låter kanske jättesmarta,

26. Prova havsabborren.

27. Såvida de inte har med sig den digitala utgåvan och bara kan trycka på sökknappen, för då är han nog körd.

intelligenta och lysande när man först hör dem, särskilt om de är förenade med oxfordengelska, doktorstitlar och annat. Men stick en nål i dem så går luften ganska snabbt ur.

Hur lär man sig då att urskilja vilka argument som är bra och vilka som är dåliga? Ett sätt är att undersöka vad som händer när man överför argumentet till ett annat sammanhang. Det är vad vi just har gjort med "Det finns nog ingen Gud. Så sluta oroa dig och njut av livet" och "Mustascher är farligare än ateism". När man petar på dem lite – och särskilt när man försöker tillämpa dem på något annat – så upptäcker man snabbt bristerna. Båda är inte bara exempel på svaga argument utan på oerhört dåliga argument. Faktiskt så dåliga att man undrar hur i all världen någon kunde få för sig att klistra upp dem på bussar, återge dem i tryck eller twittra ut dem till en miljon aningslösa följare. När du ser sådant här i media eller hör vänner berätta om dem, var inte rädd för att ställa frågor och dra i lösa trådar för att snällt avslöja dem sådana som de är.



En sista tanke. Jag går in i den här diskussionen som *kristen* filosof, men jag har fått intrycket att många av mina *ateistiska* vänner är djupt förlägna över de här hemska skeptiska argumenten.²⁸ Jag har tappat räkningen på hur många gånger jag citerat Richard Dawkins för ateistiska vänner och sett dem himla med ögonen, släppa ut ånga ur båda öronen och svara: "Snälla du, utgå inte från att alla är som honom" eller: "Jag ska inte dra upp Fred Phelps om du inte ger mig skulden för nyateisterna."²⁹ Och det kan jag väl köpa, även om jag hade

28. Se t ex Theodore Dalrymple, "What the New Atheists Don't See", *City Journal* 17(2007):4 (kan läsas online på adress http://www.city-journal.org/html/17_4_oh_to_be.html).

29. [Fred Phelps (1929–2014) var pastor i Westboro Baptist Church i To-

önskat att många fler av mina ateistiska vänner skulle säga ifrån, så att media och twitterfolket skulle förstå att det finns mer reflekterande sekularister därute.

Målet med den här boken är enkelt. Det är att gallra ut en del av de dåliga argumenten så att vi kan föra en vettigare dialog. För det är ju så att frågan om Guds existens enligt mångaas uppfattning är den viktigaste fråga som man kan fundera kring. Frågan om Gud finns eller inte är inte bara intellektuell kuriositet, i klass med "Vilken är den tiobiljonte decimalen av pi?" eller "Var det Newton som uppfann kattluckan?", utan det är en fråga som får stora följder på alla områden i livet, inte minst därför att den är direkt knuten till frågan om mening. Finns det något som vi är ämnade att *vara*, eller är det av lika stort värde att ägna livet åt att spela dataspel och äta pizza som att kämpa mot fattigdom eller arbeta för rätt och rättvisa?

Richard Dawkins är i början av *Illusionen om Gud* väldigt uppriktig om själva huvudmålet med sin bok:

Om den här boken fungerar så som jag har tänkt kommer religiösa läsare som öppnar den att vara ateister när de har läst ut den. Vilken förmåten optimism! De benhårt troende är förstås immuna mot argument eftersom deras motstånd har byggts upp genom åratals indoktrinering i barndomen, med metoder som behövde århundraden för att mogna.³⁰

Det här är fiffigt skrivet när man tänker efter. Om man läser Dawkins bok och *inte* blir ateist, beror det alltså inte på att argumenten är lika tvivelaktiga som en billig Rolex-klocka på

peka, Kansas, som blev ökad för sin aggressiva "God Hates Fags"-kampanj mot homosexuella. *Övers anm.*]

30. Richard Dawkins, *Illusionen om Gud* (Stockholm: Pocketförlaget, 2006), s 16. En liknande, retoriskt infantil strategi används av Peter Boghossian i boken *A Manual for Creating Atheists* (Durham: Pitchstone Publishing, 2013), s 51, vilken hävdar att om du inte håller med honom beror det inte på att han har dåliga argument utan på att du är hjärnskadad.

en loppmarknad utan på att du är en hjärntvättad, okunnig idiot med huvudet så fullt av flummiga tankar att det inte finns något utrymme för Förnuftet™ att blåsa in med friska vindar. Mina målsättningar med *den här* boken är aningen blygsammare (och hoppas jag innerligt mer förhoppningsfulla) än vad Dawkins mål är. Om du är ateist hoppas jag att du i alla fall ska bestämma dig för att bli en *genomtänkt* ateist – kanske bli en tvivlare i stället för en skeptiker, en person som är villig att tänka grundligt och djupt. (Det sägs att skillnaden mellan en tvivlare och en skeptiker är att tvivlaren hoppas att det *kan* finnas ett svar, medan skeptikern hoppas att det *inte* ska finnas något svar.) Att göra sig kvitt dåliga argument är ett bra sätt att börja.

Om du å andra sidan är gudstroende hoppas jag att den här boken ska uppmuntra dig att inte vara rädd för några av de ateistiska paroller som ofta slungas som tegelstenar från olika håll i vår kultur. Om du kan lära dig att skratta åt dåliga argument och deras brister, skingras deras mystiska krafter och får dig att upptäcka att de bara är papperstigrar. Jag hoppas också kunna sporra dig att se bortom nyateisternas högräddande ordsvall och erkänna att det finns tusentals mer öppensinnade ateister därute, sådana som är vänliga, gemytliga och beredda att diskutera. Vad världen behöver mer än någonsin är en vettig dialog mellan sådana som tror på Gud och sådana som har frågor och tvivel (oavsett hur djupa de är), inte en strid mellan fundamentalistiska ståndpunkter.

Så var du än befinner dig på skalan när du börjar läsa – oavsett om du är ateist eller agnostiker, sökare eller skeptiker, tvivlare eller troende – hoppas jag att vi *alla* kan vara överens om att det behövs mer än paroller när det gäller livets stora frågor. Låt oss i stället sikta på att ha ett städat, vuxet samtal om saker och ting som verkligen betyder något och lämna bussarna till fundamentalisterna.

För vidare läsning:

Vox Day, *The Irrational Atheist: Dissecting the Unholy Trinity of Dawkins, Harris, and Hitchens* (Dallas: BenBella Books, 2008).

John Lennox, *Gunning for God: Why the New Atheists are Missing the Target* (Oxford: Lion, 2011).

Alister McGrath, *Why God Won't Go Away: Engaging with the New Atheism* (London: SPCK, 2011).

Francis Spufford, *Unapologetic: Why, Despite Everything, Christianity Can Still Make Surprising Emotional Sense* (London: Faber & Faber, 2013).